

УДК 001.16

ЕВОЛЮЦІЯ ІСТОРИКО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНОМУ ПІЗНАННІ

Тетяна Чаркіна

*Національний університет цивільного захисту України,
вул. Чернишевська-94, м. Харків, 61000,
tatyancharkina@mail.ru*

Досліджено науковий поступ історичної антропології та її пізнавальну динаміку в суспільно-гуманітарному пізнанні. Визначено історичну антропологію як науковий напрям, окреслено історичні періоди його розвитку. З'ясовано значення студій європейських дослідників для філософсько-історичних та історико-антропологічних аспектів аналізу історичного процесу; їхню роль для історичного та гуманітарного знання. Вивчення та аналіз еволюції історичної антропології, дослідження її наукового поступу дає змогу з'ясувати суспільно значиму причиновість та алгоритми розвитку наукових досліджень на локальному та глобальному рівнях, враховуючи різноманітні чинники. Вказані студії є перспективними для гуманітаризації та гуманізації суспільства та системи освіти в цілому, а в науковому вимірі вони стануть у нагоді щодо застосування методологій та теоретичних підходів для комплексного та системного аналізу соціально-культурних явищ.

Ключові слова: історична антропологія, історико-антропологічні дослідження, історичне пізнання, суспільно-гуманітарне пізнання.

Постановка проблеми. Друга половина ХХ століття характеризується широким спектром наукових досліджень у ділянці соціально-гуманітарної науки, де особливу увагу приділяють історико-антропологічному підходу. Головним об'єктом вивчення науки стала людина, а не окремі історичні події чи явища. Саме тому проблема дослідження методологічних, логічних, факторних чинників розвитку соціально-гуманітарної науки є визначальною, адже її вирішення дає можливість комплексно вивчати суспільні явища. Так, історична антропологія орієнтована на аналіз та реконструкцію аспектів психологічного, соціального, культурного, духовного, морально-етичного буття людини, соціальних груп та суспільств і притаманних їм сприйняттях світу в різних його проявах.

Актуальність теми зумовленарозвитком та активізацією антропологічних досліджень, їхнім впливом на всі соціогуманітарні науки. Вивчення цієї проблематики повинне вплинути на світогляд науковців, адже воно змінює усталені стереотипи, заповнює певні прогалини в методології наукового пізнання, дає змогу проводити системний аналіз соціальних явищ.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми дослідження були висвітлені у наукових працях зарубіжних та українських авторів. Англійський учений П. Бьорк вказував на особливості наукової еволюції історичної антропології наприкінці ХХ століття, говорив про вплив наукових, культурних чинників на інтелектуальні трансформації науки про "людину в часі". Дослідник М. Кром аналізував історію розвитку історичної антропології і

вказував на полідисциплінарні впливи гуманітарних наук на останню [11]. Розмірковував над історико-антропологічними проблемами Ж. Дюбі у працях, присвячених розвитку означеної проблематики у Франції у 1950–1960-х рр. [9]. Класичними стали наукові концепції таких дослідників: Ж. леГоффа [7], Ж. Дюбі [9], Р. Шарт'є [25] та багатьох їхніх однодумців у різних країнах. Ґрунтовні праці з означеної проблеми написали А. Ястребицька [29], А. Гуревич [8], Л. Баткін [2], В. Оболенська [16]. Можемо відзначити праці таких сучасних українських дослідників, як С. Айтова [1], Н. Яковенко [28], в яких проаналізовано вплив політичних, суспільних та культурних факторів соціально-політичного та соціально-культурного контексту на історичну антропологію, розглянуто філософські традиції в європейських країнах та їхній вплив на розвиток науки.

Мета роботи – вивчити науковий поступ історичної антропології та її пізнавальної динаміки у суспільно-гуманітарному пізнанні.

Завдання – визначити історичну антропологію як науковий напрям, окреслити історичні періоди розвитку цього напрямку, з'ясувати значення студій європейських дослідників для філософсько-історичних та історико-антропологічних аспектів аналізу історичного процесу; їхню роль для історичного та гуманітарного знання.

Виклад основного матеріалу. Антропологія сьогодні має величезний вплив на всі соціогуманітарні науки, змушує їх до змін, розширює предмет їхніх досліджень. Досить тривалий час антропологія не мала специфічного предмета дослідження, вона розвивалась у межах історії, етнографії, етнології. Антропологія мала перспективу в тих країнах, які володіли колоніями, бо в країнах із корінним населенням розвивалась етнографія, етнологія й культурна антропологія. У другій половині ХХ ст. історична антропологія проникла в історичну науку, змінила її предмет, зробила її “олюдненою”. Тому сьогоднішня історична наука є “антропологізованою”, тобто вона перетворилася з історії соціально-економічних та політичних учень в історію людини. Це явище є гуманістичним, прогресивним, перспективним.

Історична антропологія трактує історію як процес становлення людини, намагається простежити, пояснити, зрозуміти, що сталося з людиною протягом усього історичного існування. Вчені-антрополоґи К. Гірц, Ж. леГофф, В. Феллер та інші говорять і про дослідження шляхів розвитку історичної свідомості людини, вивчення її когнітивних джерел, тому що роздуми про генезу історичної свідомості, про шляхи її становлення, розвитку здатні наповнити історичну антропологію змістом.

Антропологія заповнює певні прогалини в методології наукового пізнання. Введення суб'єктивного фактора в об'єкт і процес історичного пізнання створює умови для глибокого дослідження історичних подій. Суб'єктивними чинниками є люди, їхні цілі, бажання, прагнення. А сутність антропологічного підходу – у визначенні специфіки, основи та сфери людського буття, людської індивідуальності, творчих можливостей і задумів людини, виходячи із самої людини, пояснити її власну сутність, природу, неповторність.

Так, філософська антропологія поєднує у собі дуалізм двох понять – філософії та антропології. У широкому розумінні це – філософське вчення про природу (сутність) людини; у вузькому – напрям у західноєвропейській філософії першої половини ХХ століття. Він поєднав ідеї філософії життя (Дільтей) та феноменології Гусерля, який намагався відтворити цілісність поняття людини шляхом використання і тлумачення даних різних наук – біології, психології, етнології, соціології.

Завданнями філософської антропології є системне вивчення та обґрунтування сутності людського буття та людської індивідуальності. Часто термін “філософська антропологія” тлумачать у ширшому значенні – як філософське вчення про людину, або філософію людини.

Історична антропологія є напрямом історичного пізнання у галузі соціально-гуманітарних дисциплін. Вона досліджує історичні аспекти існування людини у соціальному, політичному, культурному, національному, ментальному смислах. Історична антропологія накопичила достатню кількість матеріалу, має широкий спектр досліджень про людину, володіє глибинним інтелектуальним потенціалом, традиціями у світовій історичній думці. Вона весь час розвивалась, еволюціонувала. Тож виділимо етапи її розвитку за змістом, характером досліджень, ступенем науковості.

1. Перший етап (1830–1880 рр.) – дослідження романтичної школи у Франції (Ж. Мішле), Німеччині, слов’янофільство – Росії (М. Данилевський, К. Аксаков). Цей напрям зацентрував увагу на дослідженнях психологічних та культурних чинників розвитку суспільства періодів Середньовіччя та Відродження, увів в обіг категорії етнопсихологічні та цивілізаційні поняття, зосередив увагу на актуалізації досліджень до вивчення соціокультурної, етнопсихологічної і соціопсихологічної проблематики.

2. Другий етап (1880–1920 рр.) – відбулося створення наукових передумов для генези школи “Анналів”, яка стала ґрунтовним центром інтелектуальної історії й історичної антропології. Наукові доробки істориків Е. Дюркгейма, Я. Буркхардта [5] та Й. Гойзінґи [23]; філософа, історика, соціолога М. Вебера [6], історика П. Відаль-де-Ла Бланша, етнологів Л. Леві-Брюля мали велике значення для створення наукових засад історичної антропології.

На історичному поступі антропологічних досліджень варто відзначити праці українського історика М. Грушевського і його школи та праці російського історика Л. Карсавіна.

Науковці цього періоду оголосили суб’єктами історичного процесу культурно-історичні типи (М. Данилевський), культури (Л. Фробеніус, О. Шпенґлер), цивілізації (А. Д. Тойнбі, Ф. Бегбі, Ю. Павленко), етноси (С. Широкогоров), етноси і суперетноси (Л. Гумільов), релігію (М. Вебер), раси (Л. Вольтман).

3. Третій етап (1930–1940 рр.) – характеризується створенням школи “Анналів”, яка стала виконувати роль генератора нових ідей, теоретичних підходів та концепцій, що давали змогу суттєво оновити та поглибити історичне і соціально-гуманітарне пізнання. Її засновниками були французькі вчені М. Блок та Л. Февр. Важливими чинниками історичного розвитку засновники цього наукового напрямку вважали індивідуальну і колективну, суспільну свідомість (і підсвідомість) людей та соціумів минулого. Школа “Анналів” кардинально переформулювала завдання історичного пізнання. Було створено новий орієнтир і горизонт дослідницької дії: колективна свідомість (її уявлення, стереотипи, спрямування) і світ буденного життя, непередставлений у чітких свідченнях, рефлексіях і творах високої культури. З’явилась необхідність читати поміж рядків, відтворювати за натяками, артикуляціям, мовчазним свідченням. Такий підхід поставив суб’єкта у центр усіх зацікавлень і досліджень історика, а історична антропологія в історії створила умови для тлумачення суб’єктивності як предмета й агента історичного дослідження. Історичне знання наповнилося смислом багатоголосного діалогу, який став підвалиною для розбудови кроскультурних зв’язків існуючого суспільства.

Праці К. Леві-Стросса, Р. Барта, М. Фуко, Ж. Лакана достатньо вплинули на французьку історичну антропологію ХХ ст. Філософська думка Франції цього періоду наповнена широкою тематичною репрезентативністю історичної антропології: “історія хвороб”, “історія божевілья”, маргінальні прошарки суспільства минулого, “історія писемності” та ін.

Значення школи “Анналів” для розвитку соціогуманітарного знання величезне, їхні наукові доробки – це революція в історико-антропологічних дослідженнях. Цей період характеризується активною діяльністю “німецької історичної школи” в політекономії. Її автори М. Вебер, В. Зомбарт досліджували генезу та розвиток капіталізму в Європі та зробили якісно нові висновки про вплив на цей процес багатьох факторів як економічного, так і неекономічного характеру, а саме: про переосмислення ролі суспільних категорій у первісному нагромадженні капіталу, про роль національних чинників, менталітету, моралі, релігії, особистих якостей кожної окремої людини.

“Німецька історична школа” досліджувала народне господарство. Її представники в основу соціально-історичного аналізу закладали позаекономічні чинники як визначальні і довели, що врахування всіх складових частин суспільних відносин – традицій, етнічних особливостей, звичаїв, національних інтересів, геополітичного положення – дуже важливе при вивченні народного господарства конкретної країни. А вчення такої школи стали вагомим внеском у розвитку історико-антропологічних досліджень.

4. Четвертий етап (1940–1960 рр.) – найсуттєвіше значення для розвитку історичної антропології та соціально-гуманітарного знання мали наукові праці Ф. Броделя та його школи. Діяльність характеризується продовженням та впровадженням наукових ідей школи “Анналів”. Праці мали соціально-економічне спрямування, але тісно пов’язувалися із дослідженнями ментальності та повсякденного життя людей Середньовіччя і Нового Часу. Студії Ф. Броделя продовжили концепції М. Блока, орієнтовані на дослідження історико-антропологічних аспектів соціально-економічних процесів минулого у просторі таких масштабних об’єктів, як Середземноморські держави та соціуми другої половини ХVІ ст.; глобальні суспільні, економічні та культурні трансформації, які передували генезі та становленню капіталізму в ХV–ХVІІІ ст. Цей етап розвитку історичної антропології підготував підґрунтя пізнавальних умов для оформлення її з напрямку історичного пізнання в окрему історичну наукову дисципліну.

5. П’ятий етап (1960–1980 рр.) – відбулося становлення історичної антропології як самостійної науки. Нові методологічні підходи знаходимо у працях Ж. ЛеГоффа [7], Ж. Дюбі [9], М. Серто та багатьох інших.

Радянський історик А. Гуревич досліджував зміст та особливості ментальності середньовічних західноєвропейських суспільств (переважно французького), соціально-культурних норм і стереотипів, повсякденного життя. Так, емоційне життя людини представлено у праці Й. Хейзинги “Осінь Середньовіччя” [23]. Автор розкривав ментальність людини через духовне життя. Великої уваги надавав нормам етикету і моральній поведінці, вивчав структуру людського буття від “верхів” і “низів” – до матеріального і духовного. А. Ястребицька у праці “Середньовічна культура і місто у новій історичній науці” надавала особливого значення самоідентифікації індивіда, яка вказувала на його соціальну значущість.

Поряд із послідовниками школи “Анналів” вагомий внесок в історико-антропологічні студії зробила тартусько-московська семіотична школа, очолювана Ю. Лотманом. У семіотичних та філологічних працях її авторів помітне місце займає аналіз соціально-

культурної та соціально-психологічної мотивації історичних дій індивідів та суспільств минулого Росії; реконструкція соціальних норм суспільного життя та повсякденності російського суспільства (періоду XV – першої половини XIX ст.). Представники напряму: Ю. Лотман [14], Б. Успенський, В. Живов, Б. Єгоров та ін. Дослідження антропологічних і соціокультурних мотивацій приватного життя і суспільної діяльності індивідів та соціальних груп минулого характерні також для творчості Д. Лихачова, Г. Кнабе.

Історична антропологія на такому етапі розвитку інтегрує та проникає у предмети соціально-гуманітарного простору (історію Стародавнього Світу, історію Середньовіччя, історію суспільної думки, філологію, семіотику). Цікавою є паралель цього етапу з розвитком неklasичної науки, яка, за висловом А. Лекторського, “повертається до психологізму” [13, с. 78].

6. Шостий етап (1980–2000-і рр.) – відбулася диференціація історико-антропологічного пізнання на різні наукові напрями, які глибоко та всебічно вивчають та аналізують дослідницькі проблеми, знайдені у просторі цілісної наукової дисципліни.

Розвиток історико-антропологічних досліджень на початку XXI ст. значною мірою пов’язаний із складними та багатоаспектними процесами глобалізації. На думку українського дослідника С. Айтова, важливе значення цієї науки для вивчення та навіть корекції негативних глобалізаційних трансформацій може полягати у створенні альтерглобалістської парадигми діалогу культур і цивілізацій, яка сприятиме становленню більш прийнятній для більшості народів планети моделі світоустрою [1].

Історична глобалістика – нова наука, яка активно розвивається. Одна з її концепцій ґрунтується на “історичній взаємодії геобіосоціогенеза”, який містить географічні, біологічні, соціальні та інтелектуальні структури. Відомим представником напряму є голландський дослідник Ф. Спір, який поєднав у власних дослідженнях вивчення процесів біологічної і соціально-історичної еволюції людства.

Історія писемності полягає в аспекті вивчення соціально-психологічних та соціокультурних умов виникнення писемних матеріалів і документів та аналізу ментальності їхніх авторів й “користувачів”; історія повсякденності – вивчає соціокультурні норми, ритуали, традиції, які спрямовують побутову та соціально значущу поведінку індивідів та функціонування соціумів. Так, предметом дослідження історії повсякденності є не тільки речі й матеріальні форми розвитку людського соціуму, а й відносини людей та речей, людей до речей та явищ повсякденності, соціальний та родинний стан людини, що формується залежно від форм діяльності.

Мікроісторія – реконструкція життя та діяльності мікрооб’єктів історичного процесу – окремих людей, сімей, громад, сіл, невеликих міст або кварталів чи районів великих міст в аспектах соціально-психологічному та соціально-культурному, історія культури та ін.

Історія ментальностей відкрила нові можливості для історичного синтезу. Центром її дослідження є конкретна людина з усіма її особливостями. Людина знаходиться між суспільством і культурою.

Гендерна історія вивчає історію жінок, історію чоловіків, історію взаємовідносин та проблеми соціального конструювання статей, взаємозв’язок та взаємовплив цих процесів на загальну картину історичного розвитку людства. Гендерна історія систематично виявляє взаємозв’язок чоловіків і жінок через постійне порівняння в межах різноманітних історичних ситуацій. Гендерні дослідження стали тим об’єднавчим контекстом, що

підтверджує поліцентричність навколишнього світу, плюралізм типів історичної свідомості, багатогранність методів та підходів, за допомогою яких ми можемо пізнати минуле та сучасне.

Створення локальної історії стало реакцією на вивчення науками про минуле великих структурних змін, політичних рухів. Вона подібна до оновленого краєзнавства. Її дослідники вивчають соціальні зв'язки, в яких знаходиться людина з усіма їхніми осередками.

Усна історія знаходиться між історією та соціологією. Недоліками усної історії є обмеженість предмета дослідження та охоплення (можливість опитувати тільки тих, хто проживає в час опитування на означеній території; чисельна обмеженість) більше емпіричного, ніж теоретичного рівня узагальнень.

Історична демографія вивчає демографічні уявлення, демографічну поведінку і демографічні процеси в їхній взаємодії з іншими соціальними явищами..." [3, с. 6]. Об'єктами цього напрямку історико-антропологічного пізнання є чисельність і розташування населення, смертність, народжуваність, шлюбність та інше, їхня динаміка.

Історія хвороб відокремилась як самостійна історико-антропологічна дисципліна і вивчає вплив цього чинника на історичне буття людей і суспільств. Ця дисципліна досліджує та аналізує вплив різних факторів соціального та природного характеру на генезу захворювань та епідемій, шляхи їхнього розповсюдження, рівень впливу на суспільство й індивідів та ін.

Отже, історико-антропологічні дослідження на теперішньому етапі характеризуються множиною конкуруючих між собою інтерпретацій, або так званим постмодерним плюралізмом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Історична антропологія об'єднала конкретно-наукове, предметне вивчення різноманітних сторін і сфер людського буття із цілісним філософським його осягненням, тобто шляхом об'єктивного осмислення та використання нового наукового знання відновлюється цілісний філософський образ людини.

Історична антропологія сприяє поглибленню наукових студій соціально-гуманітарного пізнання, її міждисциплінарність простежується у проблемному полі суспільних та гуманітарних наук, а наукові здобутки сприяють позитивній динаміці соціально-економічних, політичних та соціально-культурних процесів.

Вивчення та аналіз еволюції історичної антропології, дослідження її наукового поступу дає змогу з'ясувати суспільно значиму причиновість та алгоритми розвитку наукових досліджень на локальному та глобальному рівнях, враховуючи різноманітні чинники. Вказані студії є перспективними для гуманітаризації та гуманізації суспільства та системи освіти, а в науковому вимірі вони стануть у нагоді щодо застосування методологій та теоретичних підходів для комплексного та системного аналізу соціально-культурних явищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Айтов С. Ш. Суспільний, культурний та політичний аспект динаміки історичної антропології / С. Ш. Айтов // Гуманітарний журнал. – № 1–2. – 2013. – С. 81–86.
2. Бахтин М. М. К философским основам гуманитарных наук / М. М. Бахтин // Собрание сочинений в 7 т. – Т. 5. – М.: Русские словари, 1996. – С. 7–9.

3. Бёрк П. Историческая антропология и новая культурная история / П. Бёрк // Новое литературное обозрение. – 2005. – №5. – С. 64–95.
4. Бродель Ф. Что такое Франция? Книга 1. Пространство и история / Ф. Бродель. – М.: Изд-во им. Сабашниковых, 1994. – 406 с.
5. Буркхардт Я. Культура Италии в эпоху Возрождения / Я. Буркхардт. – Смоленск: Русич, 2002. – 442 с.
6. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер. – К.: Основи, 1994. – 471 с.
7. Гофф Ле Ж. Цивилизация средневекового Запада / Ж. Ле Гофф. – М.: Прогресс – Академия, 1992. – 373 с.
8. Гуревич А. Я. Загадка Школы “Анналов”: Революция во французской исторической науке, или об интеллектуальной ситуации современного историка / А. Я. Гуревич // История – нескончаемый спор. – М.: РГГУ, 2005. – С. 509–521.
9. Дюби Ж. Трехчастная модель, или Представления средневекового общества о самом себе / Ж. Дюби. – М.: Языки русской культуры, 2000. – 351 с.
10. Дюпон-Мельниченко, Ж. Б. Французская историография XX столетия / Ж. Б. Дюпон-Мельниченко, В. Адагуров. – Львов: Класика, 2001. – 158 с.
11. Кромм М. М. Историческая антропология / М. М. Кромм. – СПб, 2000.
12. Лебедев С. А. Философия науки. Краткая энциклопедия / С. А. Лебедев. – М.: Академический проект, 2008. – 691 с.
13. Лекторский В. А. Теория познания (гносеология, эпистемология) [Энциклопедия философских знаний] / В. А. Лекторский // Вопросы философии. – 1999. – № 8. – С. 72–80.
14. Лотман Ю. М. Беседы о русской культуре. Телевизионные лекции / Ю. М. Лотман. Воспитание души. – СПб.: СПб – Искусство, 2005. – С. 348–597.
15. Нугаев Р. М. Проблема роста социогуманитарного познания / Р. М. Нугаев // Вопросы философии. – 2007. – № 8. – С. 58–69.
16. Оболенская С. В. “История повседневности” в современной историографии ФРГ / С. В. Оболенская / Одиссей. 1990. – М.: Наука, 1990. – С. 182–198.
17. Порус В. Н. Цена “гибкой” рациональности. О философии науки С. Тулмина / В. Н. Порус // Вопросы философии. – 1999. – № 2. – С. 84–94.
18. Пушкарёва, Н. Л. Предмет и методы изучения “истории повседневности” / Н. Л. Пушкарёва // Этнографическое обозрение. – 2004. – № 5. – С. 3–17.
19. Розов М. А. Философия и интеграция современного социально-гуманитарного познания (материалы круглого стола) / М. А. Розов // Вопросы философии. – 2004. – № 7. – С. 32–35.
20. Стёпин В. С. Культура [Энциклопедия философских знаний] / В. С. Стёпин // Вопросы философии. – 1999. – № 8. – С. 61–70.
21. Февр Л. Размышления об истории техники / Л. Февр. Бои за историю. – М.: Наука, 1991. – С. 372–377.
22. Февр Л. Чувствительность и история / Л. Февр. Бои за историю. – М.: Наука, 1991. – С. 109–125.
23. Хёйзинга Й. Осень Средневековья / Й. Хёйзинга. – М.: Наука, 1988. – 540 с.
24. Черткова Е. Л. Философия и интеграция современного социально-гуманитарного познания (материалы круглого стола) / Е. Л. Черткова // Вопросы философии. – 2004. – № 7. – С. 35–38.

25. Шартъе Р. Интеллектуальная история и история ментальностей: двойная переоценка / Р. Шартъе // Новое литературное обозрение. – 2004. – № 2. – С. 17–47.
26. Шартъе Р. PostScriptum, или двенадцать лет спустя (ответы на вопросы редакции “НЛЮ”) / Р. Шартъе // Новое литературное обозрение. – 2004. – № 2. – С. 48–54.
27. Шлюпбом Ю. Социальные языки между имущими и неимущими: микроистория одного сельского сообщества (XVII–XIX века) / Ю. Шлюпбом / Прошлое – крупным планом: Современные исследования по микроистории. – СПб. : Алейтейя, 2003. – С. 143–180.
28. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. / Н. Яковенко. – К.: Критика, 2002. – 416 с.
29. Ястрембицкая А. Л. Обзор материалов коллоквиума [“Школа “Анналов” вчера и сегодня”] / А. Л. Ястрембицкая // Новая и новейшая история. – 1990. – № 6. – С. 132–140.

THE EVOLUTION OF HISTORICAL AND ANTHROPOLOGICAL RESEARCHES IN THE SOCIAL AND HUMANITARIAN COGNITION

Tetiana Charkina

*National University of Civil Protection of Ukraine
Chernyshevskaya Str. 94, 61000, Kharkiv
tatyana.charkina@mail.ru*

It is the methodological, logical and factorial terms of development of the social and humanitarian science research problem that is crucial, because its solving gives the opportunities to study the social phenomena. The historical anthropology is focused on the analysis and reconstruction of the aspects of psychological, social, cultural, spiritual, moral and ethical human, social groups' and societies' existence. These researches change the fixed stereotypes; bridge some gaps in the methodology of scientific knowledge; allow providing the complex analyses of the social phenomena.

The work examines the scientific progress of historical anthropology and its cognitive dynamics in the social and humanitarian cognitions. The definitions of historical anthropology as research area were determined and the historical period of its development was defined in this work. Moreover the following was clarified: the value of European researchers group for philosophical and historical, as well as historical and anthropological aspects of the historical process analysis, their role for historical and humanitarian knowledge.

The historical and anthropological researches have a great influence on all the social and humanitarian science and force them to change. They do not remain within the limits of historical anthropology; they enter into the very historical science, having suggested the historical and anthropological approach to the study of historical reality. They have developed the methods of studying of the mentality history, world view peculiarities, cultural and behavioral norms, spiritual order of different eras and civilizations history. The anthropology became the philosophical discipline that is developing in the framework of cultural studies, philosophy (philosophical anthropology, religious studies, theory of knowledge, etc.), and history (principles of historicism, symbolism, mythological consciousness, the history of civilizations, and the civilizational and paradigm model of the historical process).

The philosophical anthropology in the enlarged sense of the word is a philosophical study about the person's nature and essence. But in this case, the philosophical anthropology is thought

of as western philosophical school of XX century (especially German one), which appeared in the 20th as a manifestation of the general “anthropological revolution” that took place in the first quarter of the twentieth century in Western philosophy. The main representatives of this school are: M. Scheler, G. Plessner, A. Gehlen, E. Rothacker, N. E. Hengstenberg, and O. D. Bolnov. The ideological sources of philosophical anthropology were the philosophy of German romanticism and the “philosophy of life”. The representatives of philosophical anthropology are widely using the principles of the transcendentalism: phenomenology, analytics of the human existence, for methodological foundation. They interpret it as a science about the metaphysical origin of human, his or her physiology, psychic, spirit in the world, science about those forces and trends that motivate it and which it sets in motion. The task of philosophical anthropology is to show unambiguously how from the general structure of human existence appear all the specific monopolies, deeds and affairs of the person: language, conscience, tools, weapons, ideas of justice and injustice, state, government, art, myth, religion, science, historicity and community.

The historical anthropology can be understood in some interpretations. We describe it as the scientific discipline, which has been formed for a long time, and discipline that studies into the numerous aspects and peculiarities of the people existence in the time, social groups and society in ideological, psychological, socio-cultural, moral and value dimensions.

The historical anthropology has a significant cognitive tradition in European intellectual thought. Its evolution traveled quite a long way of development. It has several stages of development according to the intentional characteristics and the features of scientific knowledge. It has united the particular scientific special examination of the different aspects and spheres of human existence with its holistic philosophical comprehension, that is, a holistic philosophical image of man is restored by objective understanding and the use of new scientific knowledge.

The historical anthropology contributes to deepening of the scientific groups of the social and humanitarian cognition. Its interdisciplinarity can be visible in the task field of social and humanitarian science, and as for its scientific breakthroughs, they help to the positive dynamic of the social, economic, political and cultural processes.

The study and analysis of the historical anthropology evolution, the research of its scientific progress give the opportunity to investigate a significant social causality and algorithms of research development on local and global levels, taking into consideration various factors. These groups are advanced for the humanitarization and humanization of society, as well as the education system on the whole. But in scientific dimension, they are useful for the application of methodologies and theoretical approaches in the complex and systematic analysis of the social and cultural phenomena.

Keywords: historical anthropology, historical and anthropological researches, historical cognition, social and humanitarian cognition.

Стаття надійшла до редколегії 24.10.2016

Прийнята до друку 31.10.2016